

Папа Іван Павло II був дуже прихильний до Йосипа Сліпого, він високо цінував його подвижницьку працю, богословські труди, і зауважував, що Йосип Сліпий простеляв свободу сучасній Україні.

Слід додати, що папа Іван Павло II долучився до звільнення Патріарха разом з американським президентом Дж. Кеннеді, але, коли його звільнили, Й. Сліпий зауважив, що домагався звільнення не собі, а Церкві [2, 7]. Його видворили з СРСР як злочинця, і він не мав права приїжджати в країни з комуністичним режимом. Але з архієрейськими візитами відвідав понад 30 країн.

Всі свої зусилля він спрямовував на зростання і об'єднання церкви і ніколи не полишав надію повернутися в Україну до своїх вірян, тому і зберігав радянський паспорт.

Для Й. Сліпого «Батьківщина – це наш рідний край, наша мова, наша історія, наша віра, всі наші предки, що впродовж століть будували свою державу... Тільки в Батьківщині через законну рідну державу народ вповні заспокоює свої духовні і суспільні потреби та досягає найвищій ступінь ладу, безпеки і добробуту» [3, 96].

ЛІТЕРАТУРА

1. Сліпий Й. Спомини / ред. Іван Дацько, Марія Горяча. Вид. 2-ге. Львів – Рим: Видавництво УКУ, 2014. 608 с.
2. Хом'як О. Сліпий бачив церкву вільною. *Високий замок*. 1015. 23-25 січня. С. 7
3. Яків В. Кардинал Йосиф Сліпий. *Релігія в житті українського народу*. ЗНТШ. Т. 181. Мюнхен, 1966.

Боднарчук Ю.Ю.,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету

МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛІПОГО В ЕПІЦЕНТРИ ПРОТИСТОЯННЯ ВАТИКАНУ ТА СРСР

Постать Йосифа Сліпого в історії України ХХ століття є досить актуальною, адже Митрополит докладав значних зусиль задля творення української самобутньої Церкви. Внесок кардинала Йосифа Сліпого у справу проголошення незалежності України у серпні 1991 р. є вагомим і вартим уваги поколінь. Зі слів блаженного Папи Івана Павла II, «він простелив свободу сучасній Україні» [4], адже для Йосифа Сліпого «Батьківщина – це наш рідний край, наша мова, наша історія, наша віра, всі наші предки, що впродовж століть будували свою державу» [2]. Саме цього боялися його вороги, саме за це терпів Владика тяжкі муки.

Прихід більшовиків до влади на західноукраїнських теренах, зумовив гоніння на Греко-католицьку церкву, як таку, що мала керівний центр у західному світі, як елемент, що пов'язував окуповані землі з іншим демократичним світом. Для Ватикану було важливим безперервна тут присутність греко-католицьких владик, що означало збереження Папського престолу та його ідеології на території поглинутій більшовиками. Під час першої радянської окупації Західної України, наприкінці 1939 року Митрополит Андрей Шептицький, за згодою Папи Пія XII, висвятив таємно митрата Сліпого на єпископа з правом наступництва з титулом архієпископа Серрейського. Передбачалося, що саме він стане наступним очільником Церкви. Документи свідчать, що офіційно Андрей Шептицький іменував Йосифа Сліпого Львівським архієпископом та Кам'янець-Подільським єпископом.

На оголошення цієї новини, єпископ Й. Сліпий відповів, що страшно приймати таку відповідальність в такі важкі часи. Митрополит Андрей парирував тим, що буде ще страшніше, якщо він не прийме. На той час до Львова уже прийшли радянські війська. Рішення потрібно було приймати швидко і з поглядом у майбутнє. Саме завдяки подібній далекоглядності, у 1944 році, коли помер митрополит Андрей, Церква вже мала наступника. Інша справа, що ситуація була вкрай несприятливою.

30 червня 1941 році Й. Сліпий підтримав Акт відновлення Української держави. Наприкінці зими 1942 р., коли здоров'я митрополита Андрея суттєво погіршилося, усі архієрейські богослужіння здійснювалися за участі Й. Сліпого. Після смерті митрополита Шептицького 1 листопада 1944 року він перебрав провід над Галицькою митрополією.

Збереження митрополичого сану греко-католицької церкви Й. Сліпим – це був неабиякий виклик радянській владі. Тому вся лють москвитів упала на Греко-католицьку церкву.

Звичайно, від таких пропозицій митрополит відказався, і через пожертву у вигляді 100 тисяч карбованців, він мав надію відкупити УГКЦ, і дозволити її діяльність.

На деяких час влада зупинила своє переслідування, але у 1945 році, коли в редакції появилася стаття Я. Галлана «З хрестом чи ножем», де він засуджує діяльність греко-католицької церкви вважаючи її «агентом Ватикану» та підпільно співпрацює з німецькими військами, Йосифа Сліпого арештовують, і водночас закривають католицьку церкву.

Так, під політичним тиском, було проведено операцію «самоліквідації» Церкви. Це називалось «операція по вилученню антирадянського духовенства та церковного активу Греко-Католицької Церкви по м. Львову та області».

Владика Йосиф Сліпий, а також інші єпископи та священники, були арештовані НКВС у Святоюрському соборі у Львові 11 квітня 1945 року, близько 19-ї години. Як пригадував, «вже зрана Святий Юр кругом обставлено

стійками. Наїхало дуже багато авт з поліцією. Полковник Мельников приніс мені рішення від прокурора на арешт. Мене обшукали та забрали на авто, і відвезли на Лонцького» [2]. НКВС почало активні дії з ліквідації УГКЦ. Єпископа Йосифа Сліпого перевезли у київську тюрму.

Допитували духовну особу і вдень, і вночі. Основним завданням для керівників НКВС – домогтися угоди на співпрацю і зречення Митрополитом юрисдикції Ватикану. Натомість пропонували Київську митрополію РПЦ. Проте, відмова владики була рішучою і безкомпромісною, що надзвичайно сильно розгнівило більшовицьке керівництво. Він зазначав, що хоч звинувачення висували різні, враження було таким, наче засуджують саме за те, що він був «католицьким митрополитом».

Юридично Митрополит залишався представником Ватикану і позбавити його сану більшовики не мали можливості, що зумовлювало збереження Греко-католицької церкви. Ситуація була вкрай несприятливою, адже радянська влада не могла змиритися з існуванням Греко-католицької церкви. Спочатку їх дії обмежувалися спробами переманити Й. Сліпого в Київську православну церкву, ключовим тут було «православ'я», через яке влада здійснювала контроль за віруючими, та пропагувала ідеї комунізму.

Через відмову співпрацювати, представники радянської влади усунули практично всю верхівку УГКЦ. А Й. Сліпий був ув'язнений радянською владою і засуджений на 8 років важких робіт. Проте, у спокої його не залишали, пропонуючи перейти на православ'я. Радянська влада намагалася вийти з ним на контакт, вимагаючи засудити дії Папи в обмін на дострокове звільнення та зміну обряду на православ'я, але твердий і незламний у своєму виборі, він тримався до кінця. Митрополит відкидав будь які пропозиції радянських представників, за що у загальній кількості був засуджений і відбув разом 18 років заслання у таборах Сибіру та Мордовії.

Йосипа Сліпого було заарештовано разом із іншими владиками. Усі звинувачення супроти Митрополита зводилися до трьох основних пунктів: Митрополит Йосип Сліпий – агент Ватикану; Митрополит Йосип Сліпий разом із Андреем Шептицьким – агенти німецьких розвідувальних органів; Митрополит Йосип Сліпий – керівник антирадянського національного підпілля.

Безумовно, що мета, яку переслідували представники радянського режиму, була не лише усунути від керівництва УГКЦ розумного й талановитого владики. Дуже показовим став той факт, що менше ніж за рік після псевдособору була ліквідована Українська греко-католицька церква, а храми Галичини було підпорядковано Московському патріархату.

Митрополита було засуджено на вісім років каторжних робіт. Термін він відбував у таборах кемеровської області, Печорлага й Потьми. Щоб не дозволити Митрополиту організувати серед інших українських в'язнів релігійне життя, пункти відбування покарання часто змінювались. Блаженнішого відвезли

до Єнісейська, згодом до Красноярська, потім до Києва. Після закінчення терміну Митрополита вивезли в Сибір до Маклаківського будинку інвалідів.

У червні 1953 року єпископа Йосифа Сліпого привезли у Москву. Тоді Кремль намагався налагодити відносини з Ватиканом, а посередником хотів зробити главу УГКЦ. Але перед тим Митрополита відвезли до Москви, за умови, що влада поновить діяльність УГКЦ, Йосип Сліпий погодився на співпрацю. Тоді Митрополитові запропонували написати розгорнуту історичну довідку про Українську Греко-Католицьку Церкву, що він незабаром і зробив. Однак ця рукописна праця на 72 аркуші із заголовком «Погляд на догматичні й історичні основи Греко-Католицької Церкви в Радянському Союзі», яку він надіслав до Москви, лежала там без руху й відповіді і лише в 1959 році була прилучена до нової судової справи проти Митрополита, як речовий доказ його антирадянської діяльності.

Після розстрілу соратника Сталіна Берії від Йосифа Сліпого вимагали відмовитись від Папи. Єпископ на цей крок не пішов і знову повернувся на заслання. Вдруге митрополит був засуджений у 1961 році на сім років позбавлення волі. Внаслідок чергового ув'язнення у 1959 році його етапом відправили на Камчатку, згодом в Тайшетські табори, потім Потьма і пересильні пункти Свердловська, Чуни, Новочунки.

Протягом усього перебування у в'язниці обурені президент США і Папа Римський намагалися через голову ЦК КПРС Хрущова звільнити Сліпого. Визволення Митрополита безпосередньо пов'язане із Папою Іваном XXIII. Він був посередником між президентом США Джоном Кеннеді та першим секретарем ЦК КПРС Микитою Хрущовим в часі карибської кризи. У листі, який Патріарх отримав від Папи, було кілька слів: «Сину, щасливої Тобі дороги. Нехай Тебе Бог береже і приведе до мене» [4]. Та це було занадто серйозне рішення для тодішньої влади, так як вони не мали бажання тримати під рукою ворога, який продовжить своє проповідування. Але все ж таки після чергових перемовин Хрущов заявляє, що готовий випустити Сліпого, але із виїздом до Риму.

Ця подія привернула до себе увагу світу. Адже СРСР випустила єдиного залишеного в живих більшовиками ієрархів української католицької церкви. Загалом ці перемовини стали частиною закулісних ігор більшовиків. Сам Папа Римський прийняв на приватній аудієнції більшовика і переконаного атеїста. Ніякий папа до цього моменту не приймав у себе комуніста та не благословляв його та дорогих йому осіб. Коли ще можна побачити як цілий католицький світ, який був мобілізований проти боротьби з комунізмом, приймає у себе голову ЦК КПРС.

Ці дії більшовиків суперечили духові радянського судочинства і поліційним приписам контролю над покараними. Але відпускаючи Митрополита, Москва розраховувала на користь для самої себе, що всі забудуть попередні

злочини союзу, усю жорстокість до духівництва та усіх громадян, які хотіли жити вільно.

Цю подію прокоментував Митрополит Максим Германюк, який вважав, що «чим відпущенням нашого найдорожчого в'язня Митрополита Йосифа Сліпого комуністична Москва ще не компенсувала цілої кривди, заподіяної Йосифу та цілій Українській Католицькій Церкві. Щоб повністю відшкодувати скоєні збитки, потрібно зробити Україну вільною».

Завершальним етапом стає переїзд пастиря у Рим, але перед своїм від'їздом він таємно висвячує Василя Величковського на роль єпископа та доручає йому вести греко-католицьку церкву, тому що розуміє про закриту дорогу назад. Після звільнення із ув'язнення Йосифу Сліпому було заборонено перебувати в Україні.

Таким чином, Митрополит Йосиф Сліпий був звільнений у січні 1963 року за клопотаннями папи Івана XXIII і 35-го президента США Джона Кеннеді. У Москві главі УГКЦ видали дипломатичний паспорт, але він не мав права повернутись у Львів. Хоча цього найбільше прагнув. 4 лютого 1963 року у супроводі представників Ватикану і радянських органів митрополит виїхав із Москви до Риму. 9 лютого 1963 року єпископ Сліпий прибув в Італію. Через кілька днів йому виповнився 71 рік.

У 1965 році Йосиф Сліпий дуже важко захворів. Є фотографія, як він лежить і біля нього стоїть Папа. Тоді була спроба отруїти патріарха, є свідчення людей, як це планувалося. Але Йосиф Сліпий, попри підірване у таборах здоров'я, був вольовий, ватиканська медицина була якісною. Очевидно, що були неодноразові спроби його отруїти. Після смерті папи Павла VI прийшов Іван Павло II, слов'янин, який розумів радянську сутність, ватиканська політика щодо греко-католицької церкви стала прихильнішою.

Отже, боротьба більшовиків з Греко-католицькою церквою як амбасадора західного демократичного світу в тоталітарній державі відстежувалася на життєвому шляху її очільника – незламного Митрополита Йосифа Сліпого й була зведена до боротьби з ним самим. Усі заходи, що перебували в арсеналі каральних органів виявилися недовірними перед озброєною вірою у Бога і у правоту своєї справи, любов'ю до свого народу та надією у повернення до України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біловус Л. І., Гомотюк О. Є. Постаць Патріарха Йосифа Сліпого у збереженні національної ідентичності (на матеріалах українськомовної періодики діаспори США). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. Вип. 1. С. 29-43
2. Гриньох І. Спомини Патріарха Йосифа. *Патріархат. Греко-католицьке аналітичне видання*. 1993. № 3 (267). URL:
3. <http://www.patriarh.org.ua/statti-zhurnalu/spomyny-patriyarha-josyfa-2/>

4. Левантович О. Не цілуйте рук, а краще виконуйте свою роботу. *Твоє місто*. 2017. URL: http://tvoemisto.tv/news/ne_tsiluyte_ruk_a_krashche_vykonuyte_svoyu_robotu_sim_istorigu_pro_yosyfa_slipogo_84008.html
5. Липовецький С. Патріарх, визнаний народом, не визнаний Ватиканом. *Історична правда*. 2012. Вип. 3 (34). URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2012/02/18/73821/>
6. Мандзюк Д. Митрополит Йосип Сліпий 18 років відбув у радянський концтаборах. *Gazeta.ua*. 2012. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/history-journal/_mitropolit-josip-slipij-18-rokiv-vidbuv-u-radyanskih-konctaborah/421895